

משך חכמה

פרשת שופטים, מתנות הלויים, פסקא לב-לט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תקב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

פרשת מתנות הלויים

הלויים העמדים שם לפני ה': (ח) חלק חלקו יאכלו לבד ממקרי
על האבות:

פסקאות: לב - לט

[לב]

יח, א) לא יהיה לפנהיגים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם
ישראל אשי ה' ונחלתו יאכלו:

הטעם שסמכה תורה פרשת מתנות כהונה לפרשת המלך

יח, א) לא יהיה לפנהיגים הלויים וכו'.¹ פירשו בירושלמי הוריות
(פרק ג הלכה ב) דעל מלוכה דסמוך ליה קאי, שאין מעמידין מלך

אין מושחין אותן לשם מלכות, וכל שכן שאר השבטים, וכמו שאמרו
בגמרא (הוריות יא ב) שאין מושחין אלא מלכי בית דוד. ורבי חייא בר אבא
פירש שהוא מנוע מן התורה שלא יהיה לפנהיגים הלויים כל שבט לוי חלק
ונחלה במלכות. והוא דבר ראוי והגון "עכ"ל.

הנה מבאר דלפי רבי יהודה ענתוריא, הא דאמרו דוקא כהנים, הכונה אפילו
כהנים, דאף על פי שהם נמשחים לכהונה, הוה אמינא שיהיו ראויים להמשח
גם למלוכה, קא משמע לו קרא שאפילו כהנים לא יהיו נמשחים למלוכה,
וכל שכן שאר שבטים. ורבי חייא בר אבא אומר שהכהנים אסורים במלוכה
כי אין להם חלק ונחלה.

ויש לדקדק א' לא מבואר ברמב"ם מה הקשר בין זה שאין ללוי חלק ונחלה,
לענין זה שאסור לו להיות מלך. ב מה ענין סמיכות פרשת מתנות כהונ
למלך, דאף על פי שהסמיכות לומר שלא יהיו כהנים מלכים, מכל מקום
מדוע דוקא פרשת מתנות כהונה וליה נסמכה לפרשת המלך.

אבל הביאור בזה דהנה כתב הרמב"ם (מלכים ד, ט) וז"ל "כל הממלכות
שכובש הרי אוצרות המלכים למלך, ושאר הבזה שבוזזין בוזזין ונותנין
לפניו והוא נוטל מחצה בראש, ומחצית הבזה חולקין אותה כל אנשי הצבא
ביחד עם העם היושביין על הכלים במחנה לשמרם חולקין בשוה, שנאמר כי
כחלק היורד במלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחולקו" עכ"ל, ושבט
לוי אסור ליטול בביזה כדכתיב כאן שלא יהיה לפנהיגים הלויים חלק ונחלה
שה' היא נחלתו ורק מאשי ה' נחלתו, וכיון שהלויים אסורים ליטול חלק
בביזה, אסור להעמיד מהם מלך, כיון שאם לא יטול בביזה לא ילחם עבור

דברים יח, א - ח, א-ח (א) לא יהיה לפנהיגים הלויים כל שבט לוי
חלק ונחלה עם ישראל אשי ה' ונחלתו יאכלו: (ב) ונחלה לא
יהיה לו בקרב אחיו ה' הוא נחלתו כאשר דבר לו: ס (ג) וזה יהיה
משפט הפנהיגים מאת העם מאת זבחי הזבח אם שור אם שיה ונתן
לכהן הזרע והלחניגים והקבה: (ד) ראשית דגנך תירשך ויצהרך
וראשית גז צאנך תתן לו: (ה) כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך
לעמד לשרת בשם ה' הוא ובניו כל הימים: ס (ו) וכי יבא הלוי
מאחד שעריך מכל ישראל אשר הוא גר שם ובא בכל אות נפשו
אל המקום אשר יבחר ה': (ז) ושרת בשם ה' אלהיו בכל אחיו

¹ [לב] (יח, א) "לא יהיה לפנהיגים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל
אשי ה' ונחלתו יאכלו" ע"כ. ויש לדקדק, מה ענין סמיכות פרשת זו לפרשת
המלך דלעיל. ובירושלמי הוריות (ג, ב) למדו מהסמיכות שאין מושחין
מלכים כהנים, דלעיל כתיב (יז, כ) "למען יצריך ימים על ממלכתו הוא ובניו
בקרב ישראל" ע"כ, וסמך ליה "לא יהיה לפנהיגים הלויים", ללמד שהמלוכה
לא תהיה לפנהיגים.

אבל יש לדקדק בזה, הא מלכות שייכת רק לבית דוד, כדכתיב (בראשית
מט, י) "לא יסור שבט מיהודה ומחזק מביין רגליו עד פי יבא שילה שילו
ולו יקחה עמים", וכתב הרמב"ם (מלכים א, ז) "כיון שנמשח דוד זכה בכתר
מלכות, והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם, שנאמר כסאך יהיה נכון
עד עולם" עכ"ל אם כן מדוע סמכה תורה דוקא על כהנים שלא יהיו מלכים,
והא כל השבטים אסורים למלוכה שאינה אלא שבט יהודה.

והרמב"ם (בראשית מט, י) כתב וז"ל "וראיתי בירושלמי במסכת הוריות (ג,
ב) אין מושחין מלכים כהנים, אמר רבי יהודה ענתוריא על שם לא יסור
שבט מיהודה, אמר רבי חייא בר' אבא למען יאריך ימים על ממלכתו הוא
ובניו בקרב ישראל (דברים יז כ), מה כתיב בתריה לא יהיה לפנהיגים הלויים
(שם יח א). הנה שנו בכאן שאין מושחין מלכים מן הכהנים בני אהרן,
ופירש תחלה שהוא לכבוד יהודה, שאין השררה סרה מן השבט ההוא,
ולפיכך אף על פי שישראל מקימים עליהם מלך משאר השבטים כפי צורך
השעה אין מושחים אותן שלא יהיה עליהם הוד מלכות, אלא כמו שופטים
ושוטרים יהיו. והזכירו הכהנים שאף על פי שהן בעצמן ראויים למשיחה,

משך חכמה

פרשת שופטים, מתנות הלויים, פסקא לב-לט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תקב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

יח, ג) מאת זובחי הזבח³. לפי מה דאמרו (חולין יז, א), דאף שלל דידהו אשתרי בשבע שכבשו ושבע שחילקו, אם כן אישתראי לאכול נחורין, ובכל זה, אם ישחטו אותן, חייבים במתנות, דהשחיטה מתרת אף אם ישארו לאחר מכאן [יעוין חולין יז, א], ולזה אמר מאת זובחי הזבח. ודו"ק⁴.

[לד]

יח, ג) וְזֶה יְהִי מִשְׁפֵּט הַפְּהִינִים מֵאֵת הָעֵם מֵאֵת זְבָחֵי הַזֶּבֶחַ אִם שׂוֹר אִם שֶׁהוּא וְנִתְּן לַפֶּה הַזֶּרֶע וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה:

הטעם שלא כתוב 'שור או שה'

שבשבע שכיבשו ושבע שחילקו, כשם שהותר להם לאכול שלל הגויים אפילו בשר טמא, הותר להם לאכול גם בשר שלהם בלא שחיטה, והיו נותרים את הבהמות ואוכלים, אם כן בשנים הללו אין צריך שחיטה, לפיכך אם היה כתוב 'שחט כו', הוה אמינא שבשנים הללו, אף אם ישחוט לא יתחייב במתנות, דשחיטה מאי אהני ליה, הא בלא שחיטה מותר באכילה, לפיכך כתיב מאת זובחי הזבח, ללמד, שאפילו שמותר בשר נחירה בשנים הללו, אם ישחוט יתחייב במתנות, והטעם בזה, דמכל מקום השחיטה מתרת, כיון שאם יניח את הבשר ולא יאכל עד לאחר שבע שכבשו ושבע שחילקו, יהיה מותר באכילה רק מחמת הזביחה, אם כן אהני הזביחה, לפיכך כתיב מאת "זובחי הזבח", לרבות זביחה בשנים הללו דחייב במתנות.

⁴ תמצית דבריו: הטעם שכתוב מאת זובחי הזבח, ללמד, שאפילו בשבע שכיבשו ושבע שחילקו שהותר להם לאכול בשר נחירה, מכל מקום אם שחט, חייב במתנות, כיון שמכל מקום מהני השחיטה לענין זה, שאם יניח את הבשר לאחר שבע שכבשו ושבע שחילקו, יהיה הבשר מותר באכילה מחמת השחיטה, לכן חייב במתנות.

[לד]

מכהנים, ועיין רמב"ן פרשת ויחי (מט, י ד"ה לא יסור). ונראה, דהמלך נוטל מחצה בביזה, יעוין רמב"ם (מלכים ד, ט), ושבת לוי אסור לו ליטול, לכן אין מעמידין מלך משבט לוי, שאסור לו ליטול חלק בביזה, ולא ילחם עבור העם ברצון טוב, כיון שאין לו חלק בביזה, ואתי שפיר הסמיכות. ודו"ק².

[לג]

יח, ג) וְזֶה יְהִי מִשְׁפֵּט הַפְּהִינִים מֵאֵת הָעֵם מֵאֵת זְבָחֵי הַזֶּבֶחַ אִם שׂוֹר אִם שֶׁהוּא וְנִתְּן לַפֶּה הַזֶּרֶע וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה:

הטעם שכתוב מאת זובחי הזבח

העם ברצון טוב, שאסור לו ליטול מהבזה. ובוה הכל מיושב, דלכן סמכה תורה פרשת מתנות כהונה לפרשת המלך, ללמד, שבגלל מתנות הלויים שכתוב בהם שאסור לו ליטול מתנות מלבד מתנות אלו, לכן לא יהיה משבט לוי מלכים, ואתי שפיר הסמיכות, ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

² תמצית דבריו: הטעם שסמכה תורה פרשת מתנות כהונה לפרשת המלך, אמרו בהוריות, ללמד שלא יעמיד מלכים מהכהנים. ואע"פ שאין מעמידין אלא משבט יהודה, ולא דוקא מן הכהנים, קמ"ל קרא, דאפילו מן הכהנים שהם משוחים בשמן המשחה, והוה אמינא שיעמיד מהם, קמ"ל שלא, וסמיכות מתנות לויים למלך, ללמד, שכיון שהמלך נוטל מחצה בביזה, ולכהנים אסור ליטול בביזה, לא ילחם כראוי כיון שאינו נוטל ביזה.

[לג]

³ [לג] יח, ג) וְזֶה יְהִי מִשְׁפֵּט הַפְּהִינִים מֵאֵת הָעֵם מֵאֵת זְבָחֵי הַזֶּבֶחַ אִם שׂוֹר אִם שֶׁהוּא וְנִתְּן לַפֶּה הַזֶּרֶע וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה. ויש לדקדק, מדוע כתיב "מאת זובחי הזבח", די לכתוב 'אם שחט שור או שה', ומה הוא הלשון מאת זובחי הזבח.

אבל הביאור בזה, דהנה בחולין (יז, א), לפי אוקימתא אחת, סובר הש"ס

משך חכמה

פרשת שופטים, מתנות הלויים, פסקא לב-לט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תקב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

(יח, ג) אם שור אם שה ונתן לכהן וכו'.⁵ בספרי פסקא קסה, אם

שור וכו' בין בארץ בין בחו"ל. יתכן, משום דמקום דשור או שה שוין הוא רק בחו"ל, דאילו בארץ אסור לגדל בהמה דקה (בבא קמא עט, ב), ועיין בתמורה יח, א בתוס' סוף ד"ה אפילו ממרעיהו, דפירשו, ממקום שמותר לרעות בהמה דקה, יעויין שם.⁶

[לה]

(יח, ד) ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו: מדוע כתוב בשופטים רק על תאנים תנובה טובה (יח, ד) ראשית דגנך תירשך ויצהרך. בירושלמי שביעית פרק ז, א על קרא (שופטים יא, ג) דוישב בארץ טוב, דריש שפטורה מן המעשר, פירוש, דאינה טובה לגבי ארץ ישראל [ארץ לארץ גלעד], אך שפטורה מן המעשר. ובזה מיושב לדעתי לשון המקרא בשופטים ט, יא ותאמר להם התאנה, החדלתי את מתקי ואת תנובתי הטובה, שאצל זית וגפן לא כתוב הטוב, מפני שהשמן

[לה]

⁷ [לה] (יח, ד) "ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו". הנה מבואר בכתוב, דרק דגן תירוש ויצהר, דהיינו דגן יין ושמן חייבים במעשרות.

ועל פי זה יש ליישב לשון הנביא דלהלן, דהנה על הכתוב (שופטים יא, ג) "ויברח יפתח מפני אֲחִיו ויָשֵׁב בְּאֶרֶץ טוֹב וַיִּתְלַקְטוּ אֵלָּי יִפְתָּח אֲנָשִׁים רִיקִים וַיִּצְאוּ עִמּוֹ" איתא בירושלמי שביעית (פרק ו הלכה א) "אמר ריב"ל כתיב (שופטים יא, ג) ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב, זו סוסייתא, ולמה נקרא שמו טוב, שפטור מן המעשרות ע"כ. וביאור הירושלמי הוא, דדורש מה הוא לשון ארץ טוב, והרי אינה טובה מארץ ישראל ואף לא מארץ גלעד, אלא בא לומר שהיא טובה בזה שפטורה ממעשרות.

ועל פי זה, ועל פי המבואר שרק יין ושמן חייב במעשרות, יתיישב היטב לשון הנביא בשופטים, דבמשל שאמר יותם לבעלי שכס כתוב (שופטים ט, ח-יג) "ח) הָלוֹךְ הֵלְכוּ הָעֲצִים לְמִשְׁחַם צִלְהֵם מְלֶךְ וַיֵּאמְרוּ לְזִית מְלוּכָה מְלָכָה צְלִינוּ: (ט) וַיֵּאמְרוּ לָהֶם הַזִּית הַחֲדוּלְתִי אֶת דְּשָׁנִי אֲשֶׁר בִּי יְכַבְּדוּ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים וְהִלְכְתִי לְנוּעַ עַל הָעֲצִים: (י) וַיֵּאמְרוּ הָעֲצִים לְתֵאנָה לְכִי אֶת מְלָכִי צְלִינוּ: (יא) וַתֵּאמְרוּ לָהֶם הַתֵּאנָה הַחֲדוּלְתִי אֶת מְתָקִי וְאֶת תְּנוּבָתִי הַטּוֹבָה וְהִלְכְתִי לְנוּעַ עַל הָעֲצִים: (יב) וַיֵּאמְרוּ הָעֲצִים לְגִפְנֵן לְכִי אֶת מְלוּכִי מְלָכִי צְלִינוּ: (יג) וַתֵּאמְרוּ לָהֶם הַגִּפְנֵן הַחֲדוּלְתִי אֶת תִּירוּשֵׁי הַמְּשֻׁמֵּם אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים וְהִלְכְתִי לְנוּעַ עַל הָעֲצִים" ע"כ. ויש לדקדק מדוע בזית וגפן לא כתוב הטובה ורק בתאנים. אבל לאור המבואר דלשון טוב הוא כשפטור ממעשרות אתי שפיר, דזית וגפן חייבים במעשרות ותאנים, לכן אצל תאנה בלבד כתוב "הטובה". ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁵ [לד] (יח, ג) "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַפְּתָנִים מֵאֵת הָעֵץ מֵאֵת זָבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם שׁוֹר אִם שֶׁה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע הַזֶּה וְהִלְחִיטִים וְהִקְבָּה" ע"כ. ויש לדקדק, מה הוא הלשון "אם שור אם שה", ולא כתוב שור או שה, כמו שכתוב לשון זה בכל התורה, ותירצו בספרי (פסקא קסה) וז"ל "אם שור אם שה, בין בארץ בין בחוצה לארץ" ע"כ.

ויש לדקדק, איך מרומז בכתוב לרבות חוצה לארץ בלשון אם שור אם שה, אבל הביאור בזה יתכן על פי הא דאיתא בבא קמא (עט, ב), דאסור לגדל בהמה דקה בארץ ישראל אלא בחוצה לארץ, ובזה אתי שפיר, דלשון אם שור אם שה משמע מקום ששוין שור ושה, וזה רק בחוץ לארץ, דבארץ ישראל שור מותר ושה אסור.

ואל תתמה, איך נרמז בכתוב איסור בהמה דקה בארץ ישראל שאינו אלא איסור חכמים, דכבר מצאנו שכך מבארים התוס' בתמורה (יח, א) הכתוב בדברים (יב, כו) "יִקַּח קֹדֶשֶׁךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ וַיִּנְדְּרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתְךָ אֶל הַמִּקְוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה'", דדרשו בש"ס שם וז"ל "תשא ובאת מה עביד להו, אפילו ממירעיהו", ופירשו התוס' וז"ל "וה"ר יצחק בר שניאור פירש, ממרעיהו אפילו ממקום שמותר לרעותה ולגדלה, דהיינו בחו"ל, דאין מגדלין בהמה בא"י עכ"ל, הנה מבואר דגם התוס' דרשו דרשה בכתוב על איסור בהמה דקה שהוא איסור דרבנן. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁶ תמצית דבריו: הטעם שלא כתוב 'שור או שה', על פי הספרי, דמלמד שאפילו בחו"ל נוהגים מתנות. וכך הלימוד, דמשמע שיהיה במקום ששור ושה שוים, ובארץ ישראל שור מותר ושה אסור.

משך חכמה

פרשת שופטים, מתנות הלויים, פסקא לב-לט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תקב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הטעם שלא נצטו על ראשית הגז ומתנות במדבר

(יח, ד) ראשית גז צאנך כו"ז. מה דלא נאמר עד ערבות מואב, אתי שפיר לרבי אלעי (חולין קלו, א) דאינו נוהג רק בארץ. ובמתנות, לשיטת רמב"ם (ביכורים ט, א), צריך לומר, דאו כפי מה שדרשו דורשי רשומות (ספרי פסקא קסה) שזה היה שכר פנחס, אם כן במדבר לא נוהג מתנות. כן למאן דאמר דנאסר בשר תאוה, רק

או יש ליישב בדרך אחרת, דהנה נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא בביאור הכתוב ביאת הארץ (דברים יב, כא) "כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשוים שמו שם ונבחתה מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך פאשר צויתך וצאלתה בשעריך בכל אנת נפשך", רבי ישמעאל סובר שבמדבר היו אסורים לאכול בשר תאוה, ומי שהיה רוצה לשחוט ולאכול בשר היה צריך להביאו למשכן לשלמים, וכשבאו לארץ הותר להם לאכול בשר תאוה. ורבי עקיבא סובר דבשר תאוה היה מותר גם במדבר, אלא שהיו מותרים גם בבשר נחירה, ובא הכתוב לאסור להם בשר נחירה כשבאו לארץ, אבל רבי ישמעאל סובר שמעולם לא הותר להם בשר נחירה. ולפי זה לא קשה מדוע לא כתוב מתנות במדבר, דהיו אסורים בלאו הכי לאכול בשר תאוה, אלא היו חייבין להקריב שלמים, ובשלמים אין נוהג דין מתנות, דמתנות אין אלא בחולין ולא בקדשים (חולין קל, א), ובשלמים נוהג רק חזה ושוק, ועל זה באמת כבר נצטו במדבר. ואם תאמר, יאמר דין מתנות על בשר נחירה, שאי אפשר להביאו למשכן ה', זה אינו, דעל בשר נחירה במדבר גם נאסרו לפי רבי ישמעאל, דלפי רבי ישמעאל מעולם לא הותר בשר נחירה לישראל.

אבל לפי רבי עקיבא קשה דהיה מותר בשר תאוה במדבר.

[א. ה. לשון רבינו קשה להולמו שכתב "כן למאן דאמר דנאסר בשר תאוה רק בשר נחירה (חולין יז, א), לכן לא נצטו במדבר בבשר נחירה, ובשלמים ליכא רק חזה ושוק", דהא רבי ישמעאל דסובר שנאסר להם במדבר בשר תאוה, סובר שגם בשר נחירה היה אסור להם. ולפי רבי עקיבא היו מותרים בבשר תאוה במדבר, ועל כורחך כונתו לרבי ישמעאל, אם כן מה זה שכתב רק בשר נחירה כו', דמשמע שרצונו לומר, דאיכא מאן דאמר דהותר להם במדבר רק בשר נחירה, ועל בשר נחירה אין חיוב מתנות. ונראה שיש טעות סופר בתיבה אחת, וצריך להיות כך "כן למאן דאמר דנאסר בשר תאוה (רק [וגם] בשר נחירה (חולין יז, א), לכן לא נצטו במדבר בבשר נחירה, ובשלמים ליכא רק חזה ושוק". וצ"ע דלעיל פירש רבינו בפסקא לד שדין מתנות לא שייך כלל בנחירה, ומדוע צריך טעם שבשר נחירה אסור].

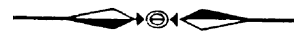
והיין חייבין במעשר ובתרומה, אבל היוצא מן התאנים פטור מן התרומה ומעשרות, לכך כתיב הטובה. ודו"ק"ם.

[לו]

(יח, ד) ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו:

⁸ תמצית דבריו: מבואר בכתוב, דרק דגן שמן ויין חייב במעשרות, ולפי זה מבואר מדוע בשופטים כתוב רק על תאנה תנובה טובה ולא על הגפן וזיתים, כיון שבירושלמי אמרו על ארץ טוב שנקראת טובה שאינה חייבת במעשרות, לכן רק על תאנה כתוב תנובה טובה, דאינה חייבת במעשרות, מה שאין כן זית וענבים.

[לו]

⁹ [לו] (יח, ד) "ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו" ע"כ. יש לדקדק, מדוע רק עכשיו בערבות מואב נאמר להם פרשת ראשית הגז, והא תנן בחולין (קלה, א) "ראשית הגז נוהג בארץ ובחו"ל, בפני הבית ושלא בפני הבית", אם כן גם במדבר כבר נוהג ראשית הגז, ולמה נאמרה פרשה זו כאן בערבות מואב במשנה תורה בלבד. אבל לרבי עילאי דסובר בחולין (קלו, א) דראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ ישראל אתי שפיר.

כמו כן צריך לבאר לשיטת הרמב"ם (ביכורים ט, א) דפוסק שמתנות זרוע ולחיים נוהג גם בחוצה לארץ, מדוע נאמרה פרשת מתנות בערבות מואב, והא כבר נהג במדבר. יש ליישב לדורשי רשומות דאיתא בספרי (פיסקא קסה) וז"ל "ונתן לכהן, לכהן עצמו. הזרוע, זרוע של ימין, והלחיים, זה לחי התחתון, והקבה כמשמעה, רבי יהודה אומר דורשי רשומות אומרים נתן לו זרוע תחת היד, וכן הוא אומר (במדבר כה, ז) ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו. והלחיים תחת תפילה, וכן הוא אומר (תהלים קו, ל) ויעמד פינחס ויפלל. קיבה תחת קיבה, שנאמר (במדבר כה, ח) ואל האשה אל קובתה" ע"כ, אם כן כיון שהיה זה שכר של פנחס, אף על פי שלאחר שבאו לארץ נוהג מתנות גם בחוצה לארץ, מכל מקום במדבר לא נהגו המתנות ממתן תורה עד לאחר מעשה פנחס, וכאן בערבות מואב נתן ה' שכר לפנחס על מעשה זה.

משך חכמה

פרשת שופטים, מתנות הלויים, פסקא לב-לט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תקב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

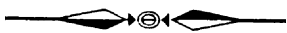
יח, ה) לעמוד לשרת בשם ה' הוא ובניו כל הימים¹¹. יתכן דמורה לנו דאף בעלי מומין שאינם ראויים לעבודה, גם כן נוטלים ראשית הגז וזרוע ולחיים כו' ותרומה, דבניו ראויים לעבודה, אבל חללים איתמעטו, דבניהם אינם ראויים לעבודה, והבן¹².

[לח]

בזבחים (קא, ב) מפרשים, מדוע צריך כתוב לקדשי קדשים ולקדשי קלים. ולא רק לאכילת קדשים הוא זכאי, אלא אף לחלוקה, כדאיתא בזבחים (קב, א) והוא משנה בזבחים (צח, ב) "בעלי מומין, בין בעלי מומין עוברין בין בעלי מומין קבועין - חולקין ואוכלין אבל לא מקריבין". אבל דין כהן בעל מום שנוטל מתנות, וראשית הגז, אינו מפורש, וכאן מחדש רבינו דין זה, ומביא לזה מקור מהתורה. והנה הא דבעל מום נוטל מתנות, כבר קדם בזה הפרי מגדים (יורה דעה סא, שפתי דעת ס"ק יב), ובמנחת חינוך (מצוה תקו), אלא שכתבו זאת מסברא, ורבינו הביא לזה מקור מהתורה. והא דכהן בעל מום נוטל ראשית הגז, לא קדמו בזה [כל זה ראיתי בדרך אמונה ביכורים ט-י]. והא דחלל אינו נוטל בראשית הגז, הנה ברמב"ם כתב (ביכורים ט, כ) "אבל חללה אינה אוכלת, שאין חללים בכלל כהנים" עכ"ל, וכתב הרדב"ז דפשיטא שכהן חלל גם כן לא נוטל, ונקט חללה דאפילו בעלה ישראל אינו נוטל בשבילה. אבל הוא מפורש במנחת חינוך שם. ולענין מתנות כתב בדרך אמונה (ביכורים ט, כ) "וכל שכן שאין נוטל מתנות לא חלל ולא חללה", ולכלל זה הביא רבינו מקור מהתורה. ולא מצאתי מפורש הא דכהן בעל מום אוכל תרומה]

¹² תמצית דבריו: הטעם שכתוב "הוא ובניו כל הימים", בא ללמד, דגם כהנים בעלי מומין שאינם ראויים לעבודה, נוטלים ראשית הגז ומתנות זרוע ולחיים ותרומה, הכתובים בפרשה זו, כיון שבניו ראויים לעבודה, וכן בא למעט כהנים חללים שבניהם אינם ראויים לעבודה.

[לח]

בשר נחירה (חולין יז, א), לכן לא נצטוו במדבר בבשר נחירה, ובשלמים ליכא רק חזה ושוק. ודו"ק¹⁰.

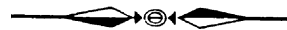

[לז]

יח, ה) פי בו פחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמד לשרת בשם ה' הוא ובניו כל הימים:

הטעם שכתוב "הוא ובניו כל הימים"

¹⁰ תמצית דבריו: הטעם שלא נצטוו על ראשית הגז ומתנות במדבר, אתי שפיר לרבי עילאי, דסובר שראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ ישראל. והטעם שלא נצטוו על מתנות, לרמב"ם, שסובר שחייבים מתנות בחוצה לארץ, כיון שמתנות הן בשכר מעשה פנחס, שהיו בערבות מואב, לכן נצטוו רק בערבות מואב. וכן לרבי ישמעאל דסבור שבשר תאווה היה אסור במדבר, לכן לא נתחייבו במתנות במדבר, כיון שהיה אסור לשחוט במדבר אלא שלמים, ובקדשים אין חיוב מתנות.

[לז]

¹¹ [לז] יח, ה) פי בו פחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמד לשרת בשם ה' הוא ובניו כל הימים" ע"כ. ויש לדקדק, הרי נותן טעם מדוע נותן לכהנים מתנות כהונה, כיון שבחר בהם לשרת בשם ה', אם כן מדוע צריך לפרט הוא ובניו כל הימים, והרי לא בא הכתוב כאן לכתוב סדר הכהונה שעוברת מאב לבן.

אבל הביאור בזה, דכאן מלמד הכתוב דגם כהנים בעלי מומין שאינם ראויים לעבודה, נוטלים ראשית הגז ומתנות זרוע ולחיים ותרומה, הכתובים בפרשה זו. וזה נלמד מהכתוב "הוא ובניו", ללמד שאפילו אם הוא אינו ראוי לעבודה, אבל בניו ראויים לעבודה, ככהן בעל מום שבניו ראויים לעבודה, נוטל מתנות אלו, וכן בא למעט כהנים חללים שבניהם אינם ראויים לעבודה.

והנה הא דכהן בעל מום חולק בקדשים, מפורש בתורה מדכתיב בעל מום (ויקרא כא, כב) "לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל", וחז"ל

משך חכמה

פרשת שופטים, מתנות הלויים, פסקא לב-לט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תקב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מקרא (ויקרא כה, לד) דושדה מגרש עריהם לא ימכר, ורבי אלעזר מחלק בין ערי הלוויים לערי ישראל, משום דסבר דלבינת דירה ניתנו ולא למחלוקת, ולכן לא היו הרוצחים מעלים שכר ללוויים, משום הכי לא היו הלוויים מתודין [עין פרק ה' דמעשר שני, משנה יד], ולכן אסורים לשנות מכפי שניתנו להם, אבל בערי ישראל דשלהן הן, מותרין לעשות כאדם החפץ לעשות תוך שלו, ותנא קמא סבר דגם בלוויים שלהם הן, לכן לא מחלק. ודו"ק¹⁴.

אלעזר מחלק בין ערי הלוויים לערי ישראל, דסובר דערי הלוויים לדירה ניתנו ולא לחלוקה, לכן אין ללמוד מערי הלוויים שלא לשנות, דדוקא ערי הלוויים שאינם שלהם ממש אלא לדירה, אסורים לשנות, אבל ערי ישראל דשלהן הן, מותרין לעשות בהן כאדם החפץ לעשות תוך שלו, אבל תנא סובר שגם ערי הלוויים שלהן הן.

ועל פי המבואר דרבי מאיר סובר שערי הלוויים לבית דירה נתנו ולא שלהם ממש, מבואר מדוע סובר רבי מאיר במעשר שני (ה, יד) שהלוויים לא היו מתודים, ואמר שם דאין להם חלק בארץ, ולתנא קמא כן מתודין. וצריך ביאור הא גם תנא קמא מודה שלא נחלקה להם הארץ, ומדוע מתודה, אלא על כורחך דערי הלוויים ניתנו להם לחלוקה, לכן לתנא קמא הלוויים מתודים, אבל לרבי מאיר שלא נתנו ערי הלוויים לחלוקה אינם שלהם ממש, לכן לא מתודין, ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

¹⁴ תמצית דבריו: הטעם שכתוב אשר גר שם, בא ללמד, שהלווי אינו בעל הבית ממש על ביתו, אלא רק כגר, וזה מורה כשיטת רבי מאיר דסובר שהגולין לערי מקלט לא היו מעלים שכר ללוויים, ולכן לא היו הלוויים מתודים במעשר שני, שאין להם חלק בארץ. ומטעם זה אין ללמוד מערי הלוויים שלא משנין ממגרש שדה כו' לשאר ערי ישראל, דערי הלוויים אינם שלהם ממש לעשות בהם כאדם שעושה בתוך שלו.

[לט]

(יח, ו) וכי יבא הלוי מאחד שְׁעָרֵיךָ מִכָּל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הוּא גֵר שָׁם וְכָא בְּכָל אֹתוֹת נַפְשׁוֹ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה':

הטעם שכתוב "אשר גר שם"

(יח, ו) וכי יבא הלוי כו' אשר הוא גר שם¹³. זה מורה כפי דעת רבי מאיר בסוף פרק ב דמכות (יג, א) דלא היו מעלין שכר ללוויים, וכפי דאמר בירושלמי (מכות ב, ז) לבית דירה ניתנו, פירוש, ולא לנחלה. וזה דאמר, אשר הוא גר שם, כמו גר, אבל לא שהוא שלו לגמרי. ובה יתפרש מה דפליגי רבי אלעזר ותנא קמא אם עושין מגרש עיר ומגרש שדה, בשלהי ערכין (לג, ב), דתנא קמא יליף

¹³ [לח] "יח, ו) וכי יבא הלוי מאחד שְׁעָרֵיךָ מִכָּל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הוּא גֵר שָׁם וְכָא בְּכָל אֹתוֹת נַפְשׁוֹ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה'". ע"כ. ויש לדקדק, מדוע כתוב "אשר הוא גר שם", פשיטא דבא ממקום שגר שם. ונראה בזה, דהנה נחלקו במכות (יג, א) האם הגולין לערי מקלט משלמים ללוויים שכר על הדירה שגרים בעריהם, דרבי יהודה סובר שהיו מעלין שכר ללוויים, ורבי מאיר סובר שלא היו מעלין שכר. והטעם דלרבי מאיר אין מעלין שכר, מפורש בירושלמי (מכות ב, ז) דרבי מאיר סובר שערי הלוויים ניתנו להם לדירה, ופירוש הירושלמי הוא, דהיינו שלא ניתן להם לנחלה, ולכן אין מעלין להם שכר. ועל פי זה יש לומר דזה כונת הכתוב "אשר גר שם", היינו כמו גר, אבל לא שהוא שלו לגמרי, וזה מורה כשיטת רבי מאיר.

ועל פי זה יתפרש טעמי המחלוקת של רבי אלעזר ותנא קמא בערכין (לג, ב), דתנא קמא סובר שגם בערי ישראל אין עושין מגרש שדה ולא שדה מגרש ולא מגרש עיר, ורבי אלעזר סובר שעושין בערי ישראל ולא בערי הלוויים, ואמרו בערכין שם, דהטעם שבערי הלוויים הכל מודים שאין משנים, דכתיב בערי הלוויים (ויקרא כה, לד) "וְשָׂדֶה מִגְרֵשׁ עֲרִיבָהּ לֹא יִמְכַר כִּי אֲחֻזַּת עוֹלָם הוּא לָהֶם", ואין לפרש כפשוטו שלא ימכר, דהא כתיב (ויקרא כה, לב) "וְעֲרֵי הַלְוִיִּים בְּתֵי עָרֵי אֲחֻזַּתָם גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוֹוִיִּים", אלא לא ימכר הכונה לא ישנה, ותנא קמא סבר דהוא הדין בערי ישראל, ורבי אלעזר סובר דדוקא בערי הלוויים.

ויש לדקדק מה הוא שורש מחלוקתם - דתנא קמא לומד מערי הלוויים לשאר ישראל ורבי אלעזר אינו לומד לשאר ערי ישראל. ולאור המבואר לעיל אתי שפיר, דתנא קמא סובר שערי לויים ניתנו להם למחלוקת, הכונה לחלקם כמו שניתנו שאר ערי ישראל לשאר שבטים, ואין הבדל מהותי בין ערי הלוויים לשאר ערי ישראל, לכן ילפינן מערי הלוויים לשאר ערי ישראל, אבל רבי

משך חכמה

פרשת שופטים, מתנות הלויים, פסקא לב-לט

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תקב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

(יח, ז) ושרת בשם ה' אלקיו¹⁵. איזה שירות שבשם זו שירה (ערכין יא, א). פלא, דקודם בראשית הגז כתוב (פסוק ה) לשרת בשם ה', אך הכוונה דכאן כתוב ה' אלקיו, ולא נאמר אלקים בקרבנות, רק הוי"ה לבד, כדברי בן עזאי (מנחות קי, א), לכן על כרחך דעל שירה קאי. ודו"ק¹⁶.

[לט]

(יח, ז) ושרת בשם ה' אלקיו ככל אחיו הלויים העמדים שם לפני ה':

מדוע למדו חז"ל מפסוק זה על עבודת השירה ולא מפסוק ה'

אלא ה', שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק" ע"כ. ופירש רש"י "לבעל הדין. לאומרים רשויות הרבה הן, והדבר מוכיח שזה ששמו כך ציום להקריב לו מנחה, [וזה] ששמו כך ציום להקריב לו פרים, וזה אילים, לכך נאמר בכלם ריח ניחוח לה" ע"כ.

ועכשיו הכל מבוואר, דלעיל בפרשת ראשית הגז כתוב "בשם ה'", ולא כתוב אלוקיו, אם כן פירוש הכתוב הוא על עבודת הקרבנות, אבל כאן שכתוב אלוקיו, זה לא יתכן על עבודת הקרבנות, שבקרבנות לא כתוב אלוקיו אלא שם הוי"ה בלבד, כדברי בן עזאי, לכן על כורחך זה עבודת השירה.

¹⁶ תמצית דבריו: הטעם שלמדו חז"ל מפסוק זה על עבודת השירה ולא מפסוק ה', כיון ששם לא כתוב אלוקיו, ויתכן שזה עולה על עבודת הקרבנות שיהא לשם ה', אבל כאן שכתוב אלוקיו, על כורחך אינו על הקרבנות, שאין בקרבנות אלא שם הוי"ה, ועל כורחך זה על השירה בפה.

¹⁵ [לט] (יח, ז) ושרת בשם ה' אלקיו ככל אחיו הלויים העמדים שם לפני ה'" ע"כ. ויש לבאר, מה הוא "שרת בשם", ואמרו בערכין (יא, א) "מנין לעיקר שירה מן התורה, שנאמר: ושרת בשם ה' אלהיו, איזהו שירות שבשם, הוי אומר: זה שירה" ע"כ. ופירש רבינו גרשום "שירות שבשם. שמזכיר בה את השם: עכ"ל. אבל יש לדקדק מדוע הש"ס דורש מהאי קרא המאוחר, הרי בפסוק ה' לפני כן כבר כתוב "פי בו פחר ה' אלקיך מכל שבטך לעצמך לשירת בשם ה' הוא ופניו כל הימים" ע"כ, ויש ללמוד משם על עבודת השירה.

אבל הביאור בזה, דבאמת יש לדקדק, איך לומד הש"ס מכאן על עבודת השירה הא תנן בזבחים (מו, ב) "לשם ששה דברים הזבח נזבח: לשם זבח, לשם זבחה, לשם השם, לשם אשים, לשם ריח, לשם ניחוח, והחטאת והאשם - לשם חטא" ע"כ, ופירש רש"י (זבחים ב, ב) "לשם שם. להקב"ה שאמר והיה העולם" עכ"ל, אם כן מנין ללמוד דשרת בשם ה' עולה על שירה בפה, אפשר דעולה על עבודת הקרבנות שיקריב לשם ה' כדתנן במתני'.
והביאור בכל זה, דתניא במנחות (קי, א) "תניא, אמר רבי שמעון בן עזאי: בוא וראה מה כתיב בפרשת קרבנות, שלא נאמר בהן לא אל ולא אלהים